

Примітки

Повість “Забобон” написана Л. Мартовичем 1910—1911 рр. в с. Улицько-Зарубаному на Львівщині.

У кінці листопада 1911 р. надіслав рукопис у Львів Володимир Гнатюкові — одному з редакторів журналу “Літературно-науковий вісник” та видавництва “Українсько-руська видавнича спілка”, супроводжуючи таким листом:

“В[исоко]поважаний товаришу!

Не знаю допевне, чи Ви ще урядуєте в редакції “Л. Н. Вісника”, а все-таки звертаюся до Вас із цією справою. А саме: пересилаю Вам свою повість “Забобон” для поміщення в ЛНВ або, може, у “В[идавничій] с[пілці]”. Розуміється, під вимовами, які я Вам зараз перекажу:

Перше всього самі знаєте, що кожний автор бажає собі, щоб його твори містили без ніяких змін. Я також за тим, одначе не безоглядно. Коли матимете терпець переслану рукопис хоч трошки переглянути, то переконаєтесь, що я сам не спромігся вдержати всюди одностайність мови. Я писав: конечно, конешне, сей, цей тощо. Отож у таких випадках, коли редакція вважає за відповідне завести одностайність, то проти цього нічого не маю. Натомість прошу, щоби мені не змінювала ось яких слів:

1). Форми “озьме”. Покликуюся на Стороженка, що й він так пише. Я є того переконання, що в нас може бути форма “озьме” або “візьме”, а “возьме” це промах.

2). Форми “оже”. Покликуюся на Рудченка, що й він так пише. “Отже” в такому значенні, як завели загально галицькі неуки, а саме в значенні польського а вієс, нарід ніде не вживає, ані в нас, ані за кордоном.

3). “Роз’язати”, “з’язок” намість “розв’язати”, “зв’язок”. Я сам думав, що форма “роз’язати” се буде покутський провінціоналізм і через те вистерігався досі цієї форми. Одначе тепер я переконався, що се загальноукраїнська форма. Пробував я в Городоцькім, тепер пробуваю від червня в Равськім і чую, що всі мужики так і говорять: “роз’язати”, “з’язок”. Виходить, що це була би галицька форма. Одначе, може, собі нагадуєте, що київська “Рада” також так писала. Писала ж доти, доки в “Ділі” не з’явився фейлетон Борковського, котрий осудив ці форми як не наші. Правда, Борковський має себе за великого знатока мови, але ми знаємо, що то за знаток.

4). “Аже” намість “адже”. Шевченко так пише.

5). “Зострахи”, “zosміхи”. У нас є дві форми: “зо страху”, “зо сміху” та “зо сміхи” (як адверб).

Опріч цього я пишу консеквентне: “шо” (польське: “же”) і “що” (польське: “цо”). Одначе не обстоюю, щоби цей спосіб писання задержати в друку, а то з двох причин: перше, на оправдання такого писання поки що маю лиш одну гагілку, друге: знаю з досвіду, що зецери з привички складають “що”, і на се нема ради.

Я старався писати літературною мовою. Відступав від неї лиш для характеристики місця, осіб і ситуацій. Оже таки признаюся, що кілька провінціоналізмів я свідомо впровадив, щоби надати їм право горожанства в літературі. Подаю їх:

“Зіправди”, “справди”, намість “справді”. Форма “зіправди” покутська, “справди” ж українська.

“Повторачити” — повторювати.

“Вигулити” — видурити, витуманити.

“Гаралиця” — вивірка.

“Позаяк” — оскільки.

Слово “гирия” (чуприна), може, рідше вживане, але є в Куліша.

Опріч цього, я не є певний, чи слово “збавити” (попсувати) не провінціоналізм. Так само

“патик” (бучок).

До повищих слів можна дати пояснення.

Тепер приступаю до найважливішої речі, задля якої я й обернувся зо справою до Вас. А саме домагаюся за цю повість заплати. Прошу ж Вас вистаратися, щоби редакція повідомила мене негайно, як вона цінить цю працю. До Вас я звернувся тому, бо знаю, що члени редакції будуть до мене неприхильне успособлені. Я би не домагався, коли б не потребував. Скажу Вам, як своєму знайомому, що я тепер у великій потребі. Як бачите, сиджу на селі в товариша д-ра Кунцева. Та се би ще байка, але я якраз хорую на жолудок чи кишки (чорт знає) й лежу в ліжку. Думав поїхати до Львова й не знаю, коли виберуся. Очевидно, чоловіка без посади всі тиснуть. Так і мене тепер притисли вірителі й беруться до моїх ручителів, а я не маю чим поповнити ані одної рати. Біда! Про це, очевидно, не кажіть нікому в редакції, чоловік потребуючий тратить у людей половину своєї вартості.

Коли би справа в редакції ЛНВ не йшла гладко, то порадьте мені, до кого мені вдатись. Коли ж і це не будете знати, то верніть мені рукопис, а й найду, може, приватного накладника.

Якби редакція прийняла цю рукопись, то я жадав би якогось завдатку.

На цій машині до писання брак “і” з двома крапками, я його крапкував пером, але може бути, що через недогляд де пропустив. Будьте ласкаві, відпишіть! Гарзд!

Лесь Мартович”

В. Гнатюк схвально поставився до твору. Читаючи повість, він звернув увагу лише на “деякі власноручні поправки” (про що згадує у передмові до першого видання “Забобону”). Тим часом у теперішньому вигляді рукопис має чимало авторських правок та скорочень. Отже, є підстави вважати, що письменник ще працював над повістю.

“Забобон” вийшов друком лише 1917 р., вже після смерті Леся Мартовича, в Українській видавничій спілці (Львів) заходами В. Гнатюка. Він підготував повість до друку за машинописним оригіналом, вбереженим і переданим для видання І. Кунцевим, причетним й до низки інших посмертних видань письменника.

Належна текстологічна робота над текстом, крім першодруку, підготовленого В. Гнатюком, була здійснена 1971 року.

Твір подається за першодруком, звіреним з автографом, що зберігається у відділі рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР з урахуванням досвіду видання 1971 р. Друкується за сучасним правописом із збереженням морфологічних та лексичних особливостей мови Леся Мартовича.